

Observatoriul este de două ori în
septimana, mercuria și sâmbăta.

Prețului

Pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa
și 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a în lăintrulu monarchiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— În străinatate pe 1 anu 10 fl.
— 22 franci, pe 6 luni 5 fl. și
franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie sêu linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai usioru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 37.

Sibiu, 9/21 Maiu 1879.

Anulu II.

Proiectulu de lege pentru magiarisare în cas'a Magnatiloru.

Acelu proiectu fatale trecu în desbaterea lor-
diloru Ungariei în 13/1 Maiu a. c. Conformu
vechiului usu, cas'a magnatiloru nu se compune,
câ Senatulu din alte tîeri europene constitutionali,
din membrii alesi, sau încai denumiti de câtra
monarchu pentru merite mari, ci toti magnatii,
adeca baroni, grafi, principii, toti prefectii comitate-
loru, toti arhiepiscopii și episcopii r.-catholici și
gr.-orientali sunt membrii nascuti, membrii de jure
et de facto, îndata-ce au etatea de 24 de ani!
Asia cas'a magnatiloru, sau daca voiti, senatulu,
corpulu ponderatoriu alu Ungariei, are preste 700
de membrii, din cari inse cei mai multi absentă, remanu
pe unde le place, numai la siedintie nu mergu.
Nici-odata acelea absentari n'au batutu asia tare
la ochi, câ tocma în 13 Maiu a. c. Din mai
bine de 700 membrii venisera abia 40; la desba-
teri inse au assistatu numai 34, în care numeru
fusera și archipastorii romani de ambele confessiuni.

Acestea informatiuni ne sunt fôrte necesare
din diverse cauze pentru viitoriu; câ-ci aci isi pune
fia-cine întrebarea și fâra voi'a sa: Ce lege pôte
se fia aceea, de care magnatii tiei nu se inter-
essedia întru nimicu? Sau: Nu cumva magnatii
au renunțiatu la dreptulu lor de legislatori?

Chiaru și dintre arhierii rom.-catholici au
fostu prea pucini. Arhiepiscopulu Lud. Haynald
dela Caloceă avuse chiaru referad'a legi de ma-
giarisare; dara dupace primise scirea câ'i vene dela
Rom'a caciul'a de cardinalu, a lasatu referad'a și
au alergatu acasa. Cei doi episcopi ruteni au
venitu numai a dou'a di, dara n'au vorbitu nimicu.

Pe la 11 ôre a. m. venerabilele presedinte
Georgie Mailath deschise siedintia. Notari:
comitele supremu Desideriu Groman și comitele E.
Pallavicini.

Dupa una mica cestiune economica, proiectulu
legi de magiarisare se dà în discussiunea casei.
Groman dà lectura raportului în loculu lui Haynald.

Dintre ministrii era de facia numai A. Trefort,
carele și ia cuventulu. Dn. ministru nu face mai
multu, de câtu repete câteva argumente cunoscute
bine din lucrarile comisiunei dietale și din desba-
terile casei deputatiloru, dara escel. se parea câ e
fôrte nacajitu pe cineva, câ-ci folosia terminii de

agitatori și seducatori; protesta câ nu vrea se
magiarisedie nimeni, dara insistea cu tôte poterile
pentru câtu mai curend'a votare a legi; se apara
de prepusulu, câ și cum ar cugetă se sparga prin
autonomi'a bisericiloru, dà inse inspectoriloru dreptu
apropie suveranu asia, în câtu asia numitele comis-
siuni scolastice se remana facia cu ei numai ca nesce
marionette, papusiarii. Li raspunde mai anteu
mitropolitulu de A.-Iuli'a. (vedi:)

Cuventarea *)

*Es. Sale Metropolitulu Dr. Ioane Vancea de
Butes'a tinuta în cas'a Magnatiloru la 13 Maiu
1879 cu ocasiunea desbaterei proiectului pentru
introducerea limbei magiare câ studiu obligatu în
tôte scolele poporale.*

„Exellentissime Dle Presedinte!

Mariti Domni Magnati!

Interesulu viu, ce a produsu proiectulu acesta
în tote pârtile, din mai multe privintie me îndemna
și pe mine, ca facia de elu se desemnu positiunea,
ce cugetu, câ potu ocupă. Voiu grai despre elu
nu din doru de-a jocă rola, nu din prejudeciu, câ
asia ce-va nu permite nice etatea nice positiunea
mea; ci voiu grai din done puncte de vedere juri-
dice, și anume antaiu spre lamurirea și ilustrarea
dreptatii si-a ecuitatii, a dou'a pentru împlinirea
detorintiei, ce simtirescu. Dara in sa-si natur'a per-
tractarii publice inca aduce cu sene, câ la obiectulu
de sub discussiune se pôta grai liberu totu celu ce
este chiamatu spre acea, ori doresce a grai pentru,
ori în contra lui.

De-orace inse rezultatulu acestui proiectu de
lege acum nu-lu cunoscce inca nice una dintre parti,
acestea nu potu grai decâtu despre eventualitati.
Una astepta dela elu rezultatele cele mai bune, er'
alalta-lu considera de sorgintea unoru ingrigiri preste
mesura mari. Si fiendu-câ nice una dintre parti
în presente nu pôte aretă rezultate, ambe stau pre
aceasi basa juridica, și nice una nu pôte înpută
nemicu celei alalte.

Dupa-ce proiectulu de lege maneca din con-
sideratiunea însemnatii limbei de statu, fia-mi
iertatu și mie a atinge în cuvente pucine valôrea și

*) Reproducemu acêsta apologia eminenta asia,
dupa cum se afla publicata în Suplementulu „Foiei
scolastece“ Nr. 9 din Blasiu. Red. Obs.

prețulu limbei în genere. Cu totii scimu, cum-câ
celu ce-si scie presentă limb'a, câ daru alu lui
Dummedieu, amesuratu valôrei celei mari a ei, în
aceea afla și posiede unu tesauru, de care nice în
cugetu nu este aplecatu a se desparti; și pre
dreptulu, pentru-câ limb'a pentru prim'a dezvoltare
spirituale este unu mediu distinsu, unu nutritoriu
fidelu și neintreruptu alu ei, și unu factoru prin-
cipale în tôte manifestarile vietii publice ale fiintiei
omenesci. De aci provene stim'a câtra dins'a, de
aci iubirea și însufletirea pentru dins'a; de aci pro-
vene și zelosi'a acea frageda, cu care-si grigesce
fia-cine limb'a sa și este gat'a a o aperi, de ori-
câte ori se pare a o amenintia, fia și numai umbr'a
unui pericolu.

Marturisescu, câ pre lunga tóta stim'a și sim-
pathi'a cu care me portu câtra limb'a statului, es-
primu numai starea reale a lucrului și adeverulu,
candu afirmu, câ totu ce am disu despre natur'a
limbei, s'a întemplat si cu respectu la proiectulu
de lege. Câ-ci și prim'a fama despre elu dede
multor'a, cu distingere la noi la romani, ansa de
preingrigire și li desteptă temerea jalusa. Simptomele
aceste inse nu sunt acomodate spre a consolidă
acea incredere împrumutata și bun'a întielegere,
care a dorimu din sufletu; precum este certa și
fapt'a acea, câ fôrte multi barbati de specialitate
nice din punctu de vedere alu educatiunei, nice din
respectulu progresului în instructiune nu afla con-
sultu, nice din considerari metodice nu judeca de
scoposu, câ limb'a de statu se se introducea în
scolele poporali confessionali, respective nationali
astfelu, câtu se pretindia terenu pentru sene, și
respective se formedia obiectu de invetiamentu în
scole de acele, cari nu sunt destinate pentru inve-
tiarea limbeloru, ci pentru procurarea celoru mai
necesarie cunoscintie și cualificari pentru vietia.

Dara nice nu se pôte supune, câ nisce prunci
restrinsi la pricepere, cari nice limb'a lor maternă
nu o cunosc cum se cuvene, și asia cu invetiarea
ei inca sentiescu greutate ostenitória, aru fi în stare
a-si apropiă una limba lor de totu necunoscuta,
precum pune în prospectu proiectulu de lege. Din
parte-mi nu credu acêsta, din contra asia tienu, câ
resultatulu asteptatu, puru și simplu nu se va poté
dobendi; pentru-câ decumva spre invetiarea limbei
de statu se va folosi numai atata timpu, câtu spre
unulu din alalte obiecte, atunci se pôte afirmă cu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Victimele guvernului pasialeloru.

Naratiune istorica de: C. Bolanden.

Trad. de: J. Marchesiu.

(Urmare.)

— Chiaru acêsta i-mi causedia ôrecare neplaceri
— respunde Piccolo — nu sunt nascutu pentru diplomatie
și totusi sunt constrinsu a debută pe teregulu acesta.
Pasi'a Mustafa în privintia calitatiloru diplomatice me
între — Inse cu tôte acesta iti-voiu descoperi ceva
din planurile petrecerei mele. — De siguru scii, câ
naile poteriloru europene circulea pe malulu provinciei
rescuate. — Scopulu nailoru de resbelu e, câ se apere
vietia și averea supusiloru lor. — În Hertiegovin'a
dejă a eruptu rescôl'a, inse, precum se scie, Russi'a
patronedia interesele crestiniloru din Orientu. Eu sunt
aci câ se observu decursulu evenimentelor si la tem-
pulu seu se potu relationă despre tôte. — Atata iti
potu spune.

— Te întielegu amice Piccolo, missiunea dtale
este a servi interesele nefericitoru acestora.

Conversatiunea er' o intrerupe sgomotulu unei
glôte. — Se ivi er' o grupa de ômeni condusi de
multime de ostasi înarmati, dupa acestia venea unu
numeru considerabile de bosniaci juni și betrani. —
Nefericitii erau în fiara, unii dintre densii în urm'a lovitu-
reloru crancene, erau acoperiti de sange. — Vestmin-
tele lor sdrentiôse demonstră o miseria mare. —
Pôrt'a unui edificiu publicu se deschide și grupulu
amintitu intra înlăintru.

— Ce e acêsta? întreba Osterman, dóra sunt
prisonieri chrestini din Hertiegovin'a?

— Nici decatu, sunt chrestini din Bosni'a, respunde
diplomatul rusescu.

Nefericitii acesti'a au devenitu insolventi în urm'a
impositorulu colosale, va se dica nu sunt în stare a
plati tributulu pretinsu de Mustafa-pasi'a. — Acuma
toti se internedia în Turci'a, unde îi folosescu la diverse
lucrari publice, pana candu isi refuescu contributiunea
împusa.

— Dar pruncii lor, în urm'a internarei, voru muri
de fôme! Este o barbaria ne mai audita! dise Osterman.

Cuvintele din urma Piccolo nu le audi, de ôre-ce se
duse rapede în directiunea unde erau grupati cativa
bosniaci și le adresă urmatôrele cuvinte:

— Curagiu amiciei mei, nu desperati, câ-ci Russi'a
se interesedia de coreligionarii sei. Dicundu acestea,
er' se întorse la Osterman și i dise:

— Ascuta, preste cateva dile vomu merge în pala-
tulu pasiei, unde te voiu recomandă Escelentiei Sale. —
Artistulu ilu privi surprinsu.

— Ce voiesci, se mergemu la unu barbaru, la unu
tiranu, care causedia atatea nefericiri chrestiniloru ace-
stora? Voiu renuntia la fericirea acêsta. Nu vreau se
viu în contactu cu acestu monstru.

— Te însieli — replica Piccolo, deca cugeti asia
ceva despre pasi'a. — Densulu este omu finu, de o
cultura moderna, afabilu și totuodata si amicu alu artei.
— Mi este cunoscutu si amicu bunu, i-am facutu cu-
noscintia în Petersburg. — E diplomatu renumitu și
inteligentu. — De vei veni, te vei convinge. — Cu
aceste luandu de bratiu pe Osterman ilu conduse la
locuintia sa.

Preste cateva dile pornira amiciei nostri spre pala-
tulu frumosu alu pasiei. — Dupa ce urcara mai multe
trepte, servitoriulu pasiei i conduse prin mai multe
camere într'unu salonu pomposu, mobilatu cu lucsu
orientalu. — Mustafa ocupă locu în midiuloculu salonu-
lui. Eră omu înaltu, într'o mant'a lunga, ce-i acoperea
totu corpulu. — Fisionomi'a lui în momentul, în care
întrara la dinsulu amiciei noastrei, apară fôrte simpathica.

— Acum sunt convinsu, câ esti omu de parola,
esclama Mustafa; cugetam, câ nu vei veni se continuam
parthi'a de siachu.

Escelentia, imi iau libertate a ve recomandă pre
dlu Osterman artistu din Helveti'a, unu amicu alu meu.
— Osterman isi pleca putintelu capulu cu o elegancia
fina. —

— Me bucuru, câ amu onôre de a conveni cu
unu artistu, de ôrele si eu sunt amicu alu artei. —
Dle Osterman, ai tablouri gat'a aici?

— Am Escelentia!

— Prin urmare ai venit în Bosni'a se studiedi
regiunile nôstre pitoresci? Permite-mi se privescu
pe ale d-tale.

— Fôrte bucurosu — replica Osterman desfăcendu-
si albumulu. Pasi'a dupa ce privi schitiile, isi încreti
fruntea, câ-ci între altele, observa o schitia care repro-
ducea miseri'a unei comune din Hertiegovin'a, unde
esecutorii de dare jafuira totu dela sermanulu tieranu,
lasandu-lu radiamatu de paretii colibei sale într'o des-
peratiune nespusa, pre candu pruncii îi plangeau în
giuru de fôme. — Sub desemnu se aflau urmatôrele
cuvinte: Ultim'a solvire de contributiune în Hertie-
govin'a. — Pasi'a privi lungu acelu desemnu, fôra a
manifesta vre-o iritatiune. — În urma cu cea mai mare
linisce se întorse la artistu, si dise:

— Dle Osterman, iti poftescu succesu pe acêsta
cariera frumôsa. Dupa aceste, Mustafa foiletandu mai
de parte prin albumu afla unu altu desemnu represen-
tandu scen'a: candu mohamedanii atacara o beserica
chrestina jefuindu-o și macelându pe toti crestinii, cari
se aflau în giurulu ei. — Inscriptiunea din josu eră:
Libertatea consciintiei în Turci'a.

— Dta dle Osterman, imitezi fôrte bine natur'a,
ceea ce 'ti servece spre lauda și totuodata e unu do-
cumentu adeveratu alu talentului eminentu, de care
dispui, replica de nou Mustafa.

— Escelentia, nu meritu complimentulu acesta.

Dupa aceste pasi'a i conduse într'o camera, în
care pe o mеса eră asediatu unu siachu, er' o alta
mеса eră încarcata cu diverse mancari si beuturi. —
Langa usia erau doui servitori negrii, cari în totu
momentulu asteptau ordinele Escelentiei sale.

securitate, că pruncii nu voru fi în stare de a o învetia.

Noi caror limbă magiara nu ne este limbă maternă, ci o am învățat-o, noi putem spune, căta osteneala și câtă timp se recere, pentru-că omului se o pōta învăția. Asia dară pentru-că propunerea limbii de stat totu se aiba rezultat, întrevine alternativă aceea, că spre învățarea ei sau se va folosi timp mai mult, carele se va subtrage dela alalte obiecte de învățament, și asia această se va face cu daună și cotirea celor alalte obiecte, sau pentru învățarea limbii de stat și fără voia se va propune și unu obiect în limbă aceea, că pruncii se aiba exercitiu și că mai usor se pōta învăția limbă; această înse chiar ar' justifică preîngrijirile și zelosiele acele, cari se ivesc și arăta din partea multora.

Înse deca luăm lucrul practice, și cautam la partea practică a lui, cel pucinu eu nu pot înțeleg, pentru ce cunoscerea limbii de stat ar' fi atât de necesară poporalor de alta limbă, cari cea mai mare parte se ocupa cu agricultură, în cătu se trebuiesc paragrafi atât de aspri pentru decretarea ei. Au până aci nu s'au știut înțeleg locuitorii patriei de limbe diverse? sau pōte proiectul acesta tinde și într' acolo, că se ajute comunicatiunea în sinul societății, pentru-că dōra acea în decursul celor una mite de ani trecuți ar' fi suferitu? Înse deca luăm în mână istoria, de pre paginile ei învățăm, că Ungaria nice una data n'a fost mai ferică și mai respectată de straini, de cătu în dilele regilor Ludovic cel mare și Matia, macar că pre atunci abia a mîia parte din locuitori înțelegă limbă statului, carea eră cea latină.

De aci se pot scōte trei învățături: antai că statul pōte fi tare și vedutu, și deca nu toti cetățianii lui i cunosc limbă; — a două, că patriă pōte fi fericită și poporală ei îndestulată, fără că fericirea aceia și îndestularea acestora se depinde dela cunoscerea limbii de stat; — a trei, că patriotismul, iubirea patriei, nu este înpreunată cu cunoscerea limbii de stat; pentru-că fie cine și iubesc patriă, că pre mamă-sa dulce, nutritori și îngrigitori a sa, carea i asigură viața, averea, religiunea și datinele, i concedă deprinderea aceloră, și asia ocrotesc și așază totu, ce este iubit și pretios în ochii noștri, asia dară cine se nu o iubească?

Dară până aci poporală cu limbe diferite, cari sunt în comerț unele cu altele, nu s'au înțeles între sene? și nu va urmă această totu asia și pre venitoriu? de ori-câte ori voru veni între înpregurări de asia, au nu voru învăția limbă aceea, limbă statului, carea reprezintă și înaintea intereselor lor? Dă, voru învăț-o, și din îndemnul interesului propriu de secură voru învăț-o mai bine, decât prin astfel de coacțiune, carea — se marturisim adevărul — totu-deauna este înpreunată cu instrainarea și anxietatea, — și de au fost timpuri, cari se fia recerut delaturarea instrainării

— Ce intențiune ai cu desemnurile aceste, rupse tăcerea pasi'a.

— Le desemnă pentru foi beletristice din Paris, replica Osterman.

— Precum se vede, ilustrațiunile dale nu voru castigă amici pentru Turcia. — Francesii se voru indignă de starea noastră deplorabilă.

— Desemnurile mele reoglindeau evenimentele de aci.

— Din punctu de vedere uman concedu, ca se voru afla omeni cari se voru indignă de starea noastră miserabilă, înse din punctu de vedere diplomatic, negu, replica Mustafa. — Chiamarea artistului și a presei nu este de a submina auctoritatea Statului. — Statul trebuie se se folosă de tōte mijloace spre a-și asigura existența; de altcun, mizeria a fostu, este și va fi totu deuna. — Subiecte de acestea, artistul pōte afla și aia, nu numai în Turcia.

— Abia credu, Esculentia, se se pōta observă undeva în lume, ce am vedutu aci în dilele acestea.

— Ce ai vedutu?

Osterman enara tractarea dură și tiranică manifestată față cu preotul de pe strada.

— Nu cunosc răsăla această; sēu cugeti ca ai observat unu individ innocent; te înseli. Preotul respectiv e inamic neîncapat alu statului, despre ceea ce te vei convinge îndată. — Mustafa scrisse îndată câteva linii pe o foaie și o predă sclavului seu negru.

— Dă este elvetianu — continua pasi'a — spunem la ce sunt espusi în timpulu de acum preotii catholici din cantonulu Bern, ore nu sunt esilați o multi-me? asia dar' trebuie se fia pedepsă mai aspră decât deportarea. — Artistulu rosi.

— Cu dorere trebuie se 'mi aduc a-minte de tiraniile comise în cantonulu Bern — esclama artistulu, înse trebuie se vina timpulu, candu tiranii din Bern voru fi răspunditori pentru conduită lor, căci poporul nici candu nu se unesc în principii cu astfel de despoti.

(Va urmă).

și-a preîngrijirilor, aceste cu destingere acum aru trebui delaturate, că nice numele se nu li se cunōsa între poporală de viața diferită.

Era aceea nu se pōte pretinde, ba nice așteptă, că poporul de rendu preste totu se înțelga și vorbăscă două limbe; lucrul acesta nu se pōte realisa fiindu în sene imposibilu, și din cauză aceea numai prin ajutorulu școlor poporală nu se pōte îndeplini. Asia ceva se pōte așteptă numai dela individi culti; era cu respectu la acestia s'au facut dispozițiunile necesare, în puterea caror limbă statului se propune în tōte școlele mai înalte, și în cele romane, și încă — potu ascură — cu succesu bunu.

Apoi argumentulu și motivulu acela, că diferitele naționalități întru interesulu lor propriu aru fi avisate a învăția limbă magiara, pentru-că prin învățarea ei multi membri culti de-ai lor și-ar pōte ascură venitorulu, deschidindu-li-se posibilitatea de-a fi considerați la împlerea ofierilor, — acestu motiv și argumentatiune, cu respectu la introducerea limbii de stat în școlă poporală, marturisesc sinceru, voiesc a probă prea multu, și din cauză aceea nu probă nimicu; pentru-că deca ar' stă această, rezultatulu ar' fi, că se se pōta speră, că toti acela cari au învățat limbă de stat, potu avē prospecte secure, că se capete aplicatiune (în ce-va oficiu). Macar că asia credu că nime nu voiesc a consideră lucrul asia și alu deduce până acolo. Dă, individi de acela, cari s'au calificat, și si-au castigat și cunoscința limbii de stat, acela potu avē prospecte, — înse numerulu acestora atât de mica parte este din întregu poporul. Aci numai aceea ar' fi de doritu, că cel pucinu acela se fia aplicat, cari cunosc limbă magiara și posedu calificatiunea recerută; dar' trebuie se marturisesc, pentru-că esprimu adevărul, că si eu însu-mi am audit multe plangeri, că dintre romani nu multi se împartășesc din astfel de favore.

Dar' se vedem acum starea prezentă a învățatorilor dela școlele poporale, și se examinam urmarile, cari proiectulu le va avē pentru acestia, deca va deveni lege. Pentru-că se me restringu numai la cercul meu de activitate, cu respectu la diecesă mea arhiepiscopescă află, cumă între vreo 500 de învățatori, nu dicu multu candu afirmu, că nice 2/3 parti nu înțeleg limbă statului; și relate la proiectulu de lege și la tempulu, carele se prefige pentru învățarea ei, potu dice, că respectivii nu voru fi în stare de-a o învăția, era numerulu acestora este mare și considerabilu. În sensulu legii ce se va întempla cu învățatorii acestia? Dela rigōrea legii și aplicarea ei și mai rigōrōsa mai că nu se va pōte așteptă altu ceva, decât aceea, că învățatorii de categoriă această se fia scosi din posturile lor. Înse care va fi sōrtea lor, ce voru face după aceea; pentru-că avere din mică lea anuale nu si-au potut castigă, fiindu-că dintr' aceea abia si-au traganat viața de pe una di pe alta; era la lucru nu se voru pōte aplică, pentru-că anii tineretilor, întru cari ar' fi potut învăția a lucră, i-au intorsu spre cultivarea și calificarea sa pentru carieră învățatorască. Ce se va alege dară dintr' acela, cari s'au calificat nutrindu-se cu aceea speră dulce, că după calificatiunea castigată potu ascură atatu siesi, catu și alor sei provedere cuvenințioasă și venitoriu securu, deca voru fi delaturati din posturile lor, cine li va restitui speșele facute? cine li va ascură venitorulu?

Va luă asupra-si sarcină această fondulu regnicolaru pentru pensionarea învățatorilor? Într' adevăr, dreptatea și ecuitatea ar recere, că asia se se întemple. Din respectulu dreptății s'aru cuveni se se întemple asia, pentru-că acela învățatori în fia-care anu si-au platit competențele anuale, cari s'au executat dela dinsii de multe ori lipsindu-se și de pană de tōte dilele, — prin ce dinsii si-au castigat și dreptu spre aceea. Era din respectulu ecuității pentru aceea, că dinsii ar' fi scosi din posturile lor fără vină proprie, — de nu cumva ore-cine le-ar înpută de vina, ca nu știu, ce „nu au potut învăția.” Era dela cel ce scurteza pre unu nevinovat în provederea sa, ecuitatea cere, că se-lu despăgubescă.

De-ore-ce înse nu se pōte speră, că cine va se rebonifică învățatorilor tōte aceste, învățatorii voru fi reduși la sōrtea de-a nu avē pană de tōte dilele, voru flamendi în sensulu strinsu alu cuvenitului, și înpreuna cu familiile lor voru înmulți cētă celor lipsiti, și voru spori numerulu malcontentilor, — care lucru (asia credu) nu va fi nici în interesulu statului, nice spre binele societății, din contra eu me temu, că se va întempla chiaru contrariulu. Ore eventualitățile aceste luat-s'au la tempulu seu în considerare? eu nu știu; dară aceea

un'a o știu și recunosc, ca legea trebuie se fia drēptă, carea că atare de-si pedepsește, nice candu nu duce la desperare, pentru-că atunci și consciința înpreuna cu legea condamnă pre cel vinovat.

Înse ce se va întempla cu școlele poporale, ce ar remanē fără învățatori? Că ele se stea asia, este cu nepotință, de-orece și legea încă oprește. Ce se va întempla dară cu ele? Trebuie se se provēdă cu învățatori. Dar' cine le va provede? Auctoritățile baseresci pre lungă tōtă bunavoință nu voru fi în stare de a le provede pre tōte cu învățatori de acela, cari se posedia și recerintele cele noue. Asia dară această va trebui se o facă altu cine-va, — și cine va fi altulu acestă? de nu însuși statulu. Dară statulu nu ar pōte se provēdă școlele poporale ale confessiunilor, decât cu delaturarea legilor patriei, anume a prescrierilor art. 33 și 34 din 1868, și cu nebagarea în sama a autonomiei confessiunilor respective.

Si ore însuși statulu de unde va pōte luă numerulu recerut de învățatori? Fără îndoială, de unde-i va află. Si asia se pōte întempla, că si acum avem casuri, că la școlele romane ale greco-catholicilor se se aplică învățatori de acela, cari nice după naționalitate nu sunt romani, nice după religiune nu sunt greco-catholici, și cari nu voru înțeleg limbă poporului. Si ce voru fi atunci rezultatele instrucțiunii? Învățatorii ne-înțelegundu limbă elevilor nu-i voru pōte învăția limba magiara, era elevii necunoscundu limbă învățatorilor, nu voru pōte castiga cunoscințele și iscusințele acele, de cari au lipsa, pentru-că dinsii ca cetățiani se-si promovēd atatu buna-starea lor proprie, catu și fericirea patriei. De aci se vede, cumă asertulu, că limbă (magiara) nu turbura limbă și religiunea celor alalte confessiuni, și acelor alalte naționalități, numai „în abstracto” are valōre; pentru-că deca analizam cestiunea, aflam, că lucrul în praesă sta almintre, și totulu depinde dela aceea: cine și cum manipulează limbă?

Știmu cu totii, că învățatoriulu nu este incredințiat numai propunerea obiectelor, ci-i este incredințiat și elevulu în totalitatea sa, adeca înțelesulu lui, animă lui, în multe respecte și voința lui, prin urmăre întregu prunculu. Era despre înflinția, ce o are învățatoriulu asupra elevilor ne vomu pōte convinge fōrte usor, deca vomu urmări cu atențiune rezultatele educațiunii și preste totu ale instrucțiunii. Astfel dară nu atatu limbă este aceea, care a produce anxietate, ci manipularea și consecințele, ce trage după sene; cu destingere modalitatea aplică este, de care se pōte omul teme. Dela modalitatea aplicării și manipularii depinde multu, cel mai multu înse aterna dela individulu, carui s'a incredințiatu executarea. Asia se pōte întempla, — precum și până aci avem casuri — că educațiunea și instrucțiunea pruncilor poporului romanu greco-catholicu — pentru-că se graiesc numai despre acestă — se fia incredințiată în mâni straine, nu dicu, că pre totu loculu, dară voru fi casuri și me temu, că ele nu voru fi numai singuratece. Si cum se pōte așteptă, că baserescă respectivă, capii, organele constitutive și credințiosii ei se suferă cu nepasare una anomalia că-si această, si se privescă indiferenți la periculu, carele provine de acolo asupra baserescii, în afaceri asia sante, asia sublime, asia momentōse și importante, cum este libertatea consciinței, afacerile religiosității și ale moralității — că aceste sunt strinsu înpreunate cu instrucțiunea, precum avui onōre a atinge, — deca acele voru fi incredințiate în mâni straine; ba încă si pre terenulu sentimentelor naționale, — pentru cari alții zelă, pre catu numai li ajungu puterile. Dar' deca aceste acum le privim că întemplate relative la casuri sporadice, acusi mai tardiu în genere cine va pōte garantă, că decumva proiectulu acesta de limbă va deveni lege, aceea nu-si va schimbă — nu voi dice: acum, dară cu tempu, — natură, ce o are în tempulu de facia și pusețiunea sa de obiectu de învățamentu nu o va schimbă cu pusețiunea limbii de propunere și în școlele confessionale ale naționalităților.

Ministrulu Trefort: „Aceia nu sta în proiectu.”

Metropolitulu Vancea: „Legea trebuie se fia cu prevedere.” Apoi continua:

Er atunci ce se va întempla cel pucinu cu biserică mea? cu biserică română gr.-catholică, pentru care limbă română este „conditio sine qua non,” condițiune de existență, pentru-că această este limbă liturgică, rituale și eclesiastică, a bisericii gr.-catholice. Deca legea această cu tempu se va schimbă și limbă statului se va prescrie de limbă de propunere, ceea ce este posibilu, atunci condițiunea de existență a bisericii mele — vorbim de

posibilitati — va fi periclitata ba inca si sublima ei misiune in lucrare va fi impiedecata; si in cursul timpului pôte-că si succesele de pana aci inca ar fi espuse perirei.

Eu marturisesc, straluciti Domni Magnati! cumca proiectul acesta de lege nu intru atata in sene-lu consideru de periculosu, ci mai vertosu dupa aplicarea si rezultatele lui. Si deca relate la aceste cautu asupra venitorului, nu potu se nu me implu de anxietate, inca si pentru sörtea bisericei mele, pentru-ca presentiescu, că cu tempu — nu potu determina anume candu dara cu tempu — potu intréveni inpregiurari de acele, candu, pruncii credintiosilor nostri voru fi incredintiati pre man'a astoru felu de individi, ale caroru principie religiöse si morali, — de-si nu preste totu, dar' in parte — nu se voru pôte inpacă se nu dicu, că ele ar pôte stă in contrastu, cu principiele bisericei nōstre acum acēsta ar fi una edeverata calamitate pentru biserica, carea asia inca-si primesce credintiosii din scōla.

Pentru aceia cu adunca plecatiune me rogu de marit'a cas'a, se binevoiēsa a lucră intr'acolo, că bisericele se pōta conduce instructiunea si educatiunea pruncilor credintiosilor sei ele in se, in limb'a lor propria, si se o pōta termină fara ingrigiri si pedece: se-i pōta cresce in vertuti crestinesci si cetatiene, si anume in fric'a domnului, intru iubirea deapropelui, in modesti'a crestinesca, de care cu destingere in dilele nōstre avem lipsa atatu de mare, in credintia neclatita cātra prea inaltulu tronu regescu, in amōre cātra dulcea nōstra patria, onōre cātra inaltulu regimu, supunere detorita legiloru; inse totu odata si in pietate fiiēsa cātra bisericea maica, si in apretierea nationalitatii loru. Si atunci patri'a va fi fericita, fericiti voru fi si cetatiani ei; asia este, fericite ar potea se fia si diversele nationalitati sub scutulu marei, puternice, gloriōsei Imperatie austro-ungare, in patri'a acēsta, sub conducerea unui regimu patrioticu. Dara fericirea acēsta numai asia pōte fi reale, numai atunci va fi duratōrie, deca si acele se voru inpartasi dupa mesura egale din conditiunile indestulirei, carea este bas'a fericirei, — ceea ce numai asia se pōte, deca toti intr'o forma se voru folosi de drepturi si de libertatea determinata prin legi.

Pre bas'a acestoru, mariti Domni Magnati! si din cauzele preatinse proiectulu, ce se afla sub desbatere, asia precum e formulatu, nu-lu potu primi de substratu pentru desbaterea speciale.

Dela diet'a Ungariei.

Din desbaterile asupra inpunerei fortiate a limbei magiare.

(Urmare.)

Deputatul A. Zay continuandu infrange pretestulu ungurescu, produsu că argumentu ca invetiarea obligata a limbei magiare ar avea totu-odata de scopu a inaintă pe popōrale nemagiare in cultura. Oratoriulu este convinsu de contrariu, ca adeca invetiarea fortiaa a limbei magiare va inpedecă pe popōra in progresulu lor, va si vatamă greu interesele statului. Zay combate si pe ministrulu Trefort cu argumente pedagogice si arata, ca in scōlele satesci cursulu de invetiatura este cam numai de 6 luni pe anu cu cāte 15 ore pe septemana; de aci incolo baietii sunt luati la lucrulu campului si preste vėra uita $\frac{3}{4}$ din ce au invetiatu. Candu se invetie ei unguresce, alaturea cu alte cunostintie absolutu necesare? Niciodata! Grünwald, Csengeri, Poor, com. A. Dessewffy au recunoscutu acestu adeveru in comisiune, prin urmare elu nu este vre-o doctrina heretica precum crede d. ministru, ci din contra planulu d. ministru este si va remanea unu experimentu mai multu facutu pentru o fantoma. Ve eră prea de ajunsu articolulu XXXVIII din anulu 1868 cu care ati introdusu limb'a magiara, in tōte scōlele medie de tōte specialitatile. Bine v'au spus Csengeri, ca vocatiunea scōleloru elementare este că baietii se si castige cunostintie absolutu necesare pentru viatia, er' nu că se invetie limb'a magiara séu ori-ce alta limba afara de cea materna.

S'a disu, ca interesulu statului ungurescu pre-tinde că neaparatu se se introduca limb'a magiara in scōlele elementare. Eu negu acēsta, pentru ca nu cunosc absolutu nici o necesitate pentru statu de a inpupe poporatiunei rurale limb'a magiara. Acēsta nu are nici o trebuintia de alta limba afara de cea materna; prin urmare si acestu argumentu este unu fantomu. Cu totulu altele sunt caile si midilōcele de a consolidă unu statu, er' nu a inbracă pe poporu in costumu ungurescu. Cu totulu alte idei dominasera in diet'a din

anulu 1861 asupra cestiunei de fatia. Atunci se promitea nationalitatiloru marea si sarea. Comisiunea de nationalitati a dietei din acelu anu luase in unanimitate urmatoriulu concludu: „Tōte poporale acestei tieri, adeca celu magiaru, slavu, romanu, germanu, serbu, rutēnu etc. isi pōte realisă drepturile lor nationale pe bas'a principiului de egalitate între marginile unitatii statului pe temeiulu libertatii individuale si corporative in tōta libertatea fara cea mai mica restringere.“ Atunci K. Tisza ministrulu actuale nu s'au indestulatu nici cu atāta, ci a pretinsu se i se adopte amandamentulu alu carui sensu eră, ca acea dieta se simte obligata a consideră tōte pretensiunile fiacarei nationalitati in cātu acelea n'aru periclită integritatea teritoriala si politica a tieri cā prim'a si cea mai inportanta problema a legislatiunei.

Se parea ca articolulu XLIV ar fi corespunsu doctrineloru manifestate in 1861 de a lasă pe popōrale nemagiare că se si desvōlte nationalitatea lor fiacare dupa poterile sale si ca in acestu punctu nu ar fi predominatu asia nimit'a reservatio mentalis. Astadi eu facu apelu la consciint'a d-vōstra si ve rogu că se esaminati din nou acelu articolu XLIV fundamentalu si anume introduciunea lui sacramentalu si apoi ve intrebu cum se pōte periclită statulu prin modest'a cerere a nemagiari-loru că se lasati scōlele loru primare in buna pace. Ve rogu d-loru nu ve sgduiti temeliile statului d-vōstra, despre care unulu din professori cei mai renumiti ai dreptului de statu au scrisu in volumulu III alu operei sale: „Acea politica nationala unilateralu a Ungariei este falsa si stricatiōsa.“

In fine deputatul Zay respinge in termini consolatiunea ministrului ca limb'a magiara se va introduce in scōlele nemagiare numai successive in 10—15 ani si se mira fōrte ce cauza potu se aiba pentru acēsta urgentia febrila, pentru ca acēsta sēmana, că si cum s'ar teme cineva ca preste vre-o 15 ani va veni vre-o alta putere, care va resturnă tōte cu fundulu in susu. Mai in scurtu densulu tine acēsta lege de fōrte periculōsa si destructiva si i remane o singura consolatiune, ca aceea este o sterpitura a gardei renegatiloru, pe care mai curendu séu mai tardiu o va condemnă chiar' natiunea magiara. In fine declara, ca conationali sei sasi se afla fōrte nelinistiti si chiaru iritati prin acestu proiectu si asia ilu si respinge, facendu pe auctorii lui responsabili pentru urmarile fatali.

Presedintele Slavy dice: ca ar fi avutu dreptu se ia de repetiteori cuventulu dela Zay, dar' nu o a facutu spre a nu i dá pretextu si mai mare de reclamatiune, rōga inse pe ceilalti oratori că se fia mai obiectivi se nu irite nationalitatile si se nu provōce scene scandalōse.

(Va urmă.)

Revista politica.

Sibiu, 20 Maiu st. n. 1879.

O proba mai eclatanta despre divergenti'a de opiniuni si de aspiratiuni ce domnește intre cele douē nationalitati dominante astadi in monarchi'a austro-ungara, nu ni se potea dá decatu cum ne ofere critic'a ce se face conventiunei austro-ungare-turcesci, relative la ocuparea pasialicului Novi-Bazar. In tempu ce press'a germana independenta de gubernulu din Viena cu „Neue freie Presse“ in frunte, declara ca acea conventiune nu este demna nici charti'a séu pergamentulu pe care au fostu scrisa si ca ea este o umilire pentru Austro-Ungaria, press'a ungurēsa din contra, lauda si felicitēdia pe comitele Andrassy pentru ca au incheiatu o astfelu de conventiune, prin care suveranitatea Sultanului asupra provinciiloru ocupate remane nealterata si prin care monarchi'a nu se angajēsa nici la aneciunea si nici la ocupatiunea definitiva a acelorou douē provincii, ci se multumeste cu modestulu rolu de a fi administratoriulu provisoricu alu acelorou provincii turcesci.

Fatia cu aceste interpretari vinu diarele oficiōse ale comitelui Andrassy si ne spunu, ca inportanti'a si punctulu de gravitatiune alu conventiunei cu Turci'a se nu o cautamu in coprinulu ei tectualu, ci in aceea ce nu se coprinde in ea, adeca in aceea ce se pōte ceti printre renduri. Avemu deci a face cu unu rebus diplomaticu, séu ca pre langa tectulu acelei conventiuni dejă publicatu mai ecisista inca si o alta conventiune secreta, cu care apoi la tempulu seu ne va face comitele Andrassy o placuta surprindere. Se avemu deci pacientia si se ne incredemu genialei conduceri a comitelui Andrassy acarui macsima este ca: secretulu este garanti'a succesului.

Eră de prevediutu ca cuvintele pe care le au exprimat caval. A. de Schmerling cu ocaziunea serbarei iubileului seu de 50 ani de servitiu, la banchetulu ce i s'a datu de cātra societatea de sciintie din Viena alu carei presedinte de onōre este iubilariulu, — ca adeca: elu are firm'a credintia ca deca si nu elu, dar' copii si nepotii sei voru ajunge a vedea o Austri'a unita, voru face o rea inpressiune asupra magiariilor.

Respunsulu si ecoul ce lu aflara aceste cuvinte in press'a ungurēsa probēdia si de astadata, ca numele lui Schmerling inca totu n'au incetatu de a esereit

vechi'a sa influentia asupra unguriloru. Asia intre altele „Pesti Naplo“ (Nr. 118 din 15 Maiu) scrie: „Niminea nu se mai teme de noi. Blandulu nostru gubernu a facutu pe Schmerlingii se credia, ca Ungari'a s'au coptu pentru ei. Dar' calcululu lor este falsu, pentru ca venindu crisa si candu va fi claru, ca actualulu sistem de gubernare este imposibile: atunci natiunea magiara nu se va indreptă spre Austri'a, ci mai curendu este de temutu, ca ea va face responsabila pe Austri'a pentru gresialele gubernului seu si K. Tisza n'au lucratu pentru cav. de Schmerling, ci au lucratu orbeste pentru politic'a lui Kossuth.“

Mai claru decatu asia nu pōte cineva se amenintie cu revolutiunea. Dar' acēsta este o vechia si cunoscuta maniera a unguriloru, ori de cate ori nu li se face pe voia séu li se cere contu de faptele lor.

Esperientiele facute in 1848 precum si purtarea unguriloru dela 1867 in cōce nu voru fi in stare a i face in sa se uite, ca ei astadi sunt isolati si s'au isolatu cu totulu chiar' inlauntrulu fruntariei regatului lor si ca o revolutiune ungurēsa nu ar avea pentru ei unu altu rezultat, decatu o a doua editiune a capitulari dela Világos.

Cuventulu de tronu prin care s'au inchisu in 17 l. c. sesiunea parlamentului austriacu din Viena ce a duratu aprōpe siēse ani incheiati, nu coprinde nimicu inportantu asia, ca ea se pōte numi incolora. Se vede, ca ministerulu Stremayr-Taaffee si-a reservatu espunerea programului seu politicu, pana dupa alegeri, candu se va deschide noulu parlamentu, in care se astēpta si presenti'a boemiloru.

Acum in Austri'a sunt la ordinea dilei agitatiunile electorale, profesiunile de credintia si prin urmare o abundanta plōie de programe politice ale diferiteloru partide si fractiuni politice. Despre fisiōnmi'a noului parlamentu austriacu, astadi nu se pōte predice nimicu siguru, totu atatu de pucinu precum mam'a nu este in stare a predice genulu copilului pe care ilu va naste.

Trecendu preste fruntariile austro-ungare vomu află, ca situatiunea in Orientu continua a fi incurcata si nesiguru că si pana acuma. Russi au inceputu evacuarea Rumeliei orientale si a Bulgariei. Dar' este o intrebare fōrte indreptatita, deca acea evacuare nu este numai o stratagema prin care diplomati'a russēsa vrea se probeie Europei, ca in acele provincii va domni pace si liniste numai deca ele voru fi puse sub protectoratulu russescu. Celu pucinu, scirile ce vinu din acele provincii ne vorbescu despre o nesigurantia fōrte mare a situatiunei si ca bulgari sunt preparati pentru o noua insurectiune. Asemenea se afirma si despre Albanesi.

Omulu bolnavu din Constantinopolu s'au datu cu totulu in manile Russiei si tramiterea lui Osman Pasia, leulu dela Plevna, la curtea russēsa din Livadi'a este o proba mai multu, ca influenti'a russēsa este astadi predominatōre in Turci'a.

Resbelulu Angliei cu Afganistanulu se pōte consideră că si terminatu. Noulu Emiru Iacub-Khan, fiulu repositului Sir-Ali, s'au dusu in taber'a englesēsa unde va incheia pace cu englesi. Nu sunt totu asia de fericite armele englesesci in resbelulu din Afric'a cu Zulu-Cafrii, cari se tinu bine, se batu bine si sunt bine organizati. Gubernulu englesescu va trebui se mai tramita inca trupe considerabile pentru că se pōta invinge pe inamicii sei.

Este inveselitōre si linistitōre scirea ce ne aducu telegramele din Bucuresci, ca intr'o adunare electorala d. Emiliu Costinescu simpaticulu si spiritualulu deputatu si redactoru alu „Romanului“ a propusu urmatōrea deslegare a cestiunei Jidaniloru si adeca: Se se acorde drepturile de cetatiēnu romanu si deplina egala indreptatire tuturor jidaniloru, cari s'au nascutu in Romani'a, cari n'au fostu nici odata sub protectiunea streina si cari s'au supusu legiei de inrolare. Adunarea la care au participatu preste 2000 persōne au primitu fōrte favorabilu solutiunea propusa si au aplaudatu cu frenesie pe oratorulu. Despre rezultatulu alegeriloru facute se scie, ca ele sunt favorabile gubernulu actualu si ca marea majoritate a Constituantei va fi national-liberala.

Transilvani'a.

— Sibiu. — (Dela sinodulu archidiececanu.)

(Urmare.)

— In Siedinti'a IX. deputatul Dr. N. Popu face urmatōrea interpelare:

1. Ce este caus'a traganarei atatu de pagubitōre pentru archidiecec'a nōstra a punerei in lucrare a arondarei protopresviteratoru?

2. Are de cugetu cons. arch. a pune in lucrare acestu concludu sinodulu? Candu, si cum?

Presidiulu raspunde imediatu la acēsta interpelatiune si desfasurandu stadiulu in care se afla cestiunea arondarei protopresviteratoru, arata că proiectulu arondarei, asternutu congresulu nu este inca incuviintatu, prin urmare arondarea nu se pōte pune in lucrare. Consistoriulu in sa a ingrijitu si pana acum, că acolo unde necesitatea este suprema, că protopresviteratulu se se integresca, si va caută si in viitoriu, că organismulu administrativu se nu suferē prin traganarea arondarei protopresviteratoru.

Interpelantele se declara multumitu si sinodulu ia respunsulu presidiului spre sciintia.

Deputatul Ioanu Botēnu face douē propuneri:

a) Tractulu Orastiei pe venitoriu se se considere că unulu de clas'a a II-a, daca nu de clas'a a III-a.

b) Luandu in consideratiune, că tractulu Orastiei este mai mare si poporatiunea mai nūme.ōsa decatu a Devei propune, că locul de scrutiniu la alegerea deputatiloru clericali si mirenesci la sinodulu arch. se se stramute dela Deva la Orastia.

Ambele propuneri se transpunu comisiunei pentru propuneri.

La ordinea dilei se afla: Raportulu comisiunei bisericesci. Referentu dep. Dr Avramu Tincu.

Propunerea deputatului Ioanu Popea, care privesc scurtarea serviciului bisericescu, tine-rea de cuventari celu pucinu odata intr'o luna, se transpune prin presidiu la sinodulu episcopescu, pentru a insista acolo pentru deslegarea ei amesuratu recerintieloru timpului si a impartasi acestui sinodu rezultatulu in sesiunea venitoare.

Raportulu consistoriului cu privire la parochiile vacante se ia spre sciintia, insarcinandu pe consistoriu a lua tote mesurile de lipsa pentru intregirea catu mai in graba a parochiilor vacante.

Raportulu consistoriului ca senatu bisericescu despre activitatea sa pe anulu 1878 se ia in generalu spre sciintia, cerendu-se pe viitoriu completarea lui prin unele conspecte tabelarice, si raporte speciale (d. e. despre institutulu pedagogicu teologicu).

Comisiunea petitionara (referentu Absolonu Todea) raportéza despre rugarea adm. prot. Dion. Chendi pentru ajutoriu pe sem'a scoléi din Mediasiu si despre petitiunea emeritatului protopresbiteru Zacharie Boiu din Sighisior'a pentru acordarea unei remuneratiuni de pensiune; cea dintai se transpune consistoriului, a dou'a se da comisiunei financiare. Comisiunea organisatore (referentu Sabinu Piso), raportédia despre unele petitiuni in afaceri ale arondarei protopresbiteratelor, cari tote se transpunu consistoriului.

— Siedinti'a X. La ordinea dilei: Raportulu comisiunei organisatore. Referentu dep. Sabinu Piso.

Propunerea de. I. cav. de Pusicariu, ca pe venitoriu schimbandu-se punctulu resp. din regulamentul seminarialu, se se faca in siedinti'a consistoriului plenariu.

Regularea mentionata a alegerei profesorilor seminariali sinodulu o amana pe alta sesiune, indrumandu-se consistoriulu archidiecesanu, a pregati pe atunci o propunere motivata in acésta privintia.

Raportulu consistoriului despre punerea in lucrare a conclusului sinodalu Nr. 110/1878 pentru facerea de proiecte de statute pentru crearea unui fondu spre dotarea parochiilor, si a unui fondu pentru dotarea scoléloru.

Sinodulu adópta parerea consistoriului, ca se se faca aceste proiecte de statute la unu timpu mai oportunu, dar' intr'aceea se se resuscitedie circularele consistoriale emanate in cestiunea infiintarii acestoru felu de fonduri.

Urmédia la ordine raportulu comisiunei scolare (ref. Dr. N. Popu). Proiectulu unui statutu pentru infiintarea de reuniuni invetiatoresci, prezentatu de consistoriulu archidiecesanu, si se decide: neapartinendu competentiei sinodului, se reléga la consistoriu, ca acesta se dea indrumarile necesare pentru infiintarea reuniunilor invatiatoresci.

Corespondentie particularie ale „Observatoriului“.

— (Fagarasiu, 14 Maiu 1879.) — In nr. 33 a. c. alu diuariului „Observatoriulu“ a esitu unu articlu sub titlu: „Unu scandalu in scol'a mag. de statu din Fagarasiu. Scoléle romane confessionali si adunarea municipale.“

Aparitiunea acelu articulu me indreptatiesce a deduce, ca onor. Redactiune éra a primitu dela corespondentele seu una dare de séma despre lucrarile consiliului municipale a Fagar. si despre alte afaceri de interesu publicu, care dupa datin'a sa, si-a adusu a-minte si de modest'a mea persóna, precum se vede din alineatulu ultimu alu articulu.

Marturisescu, ca déca acea relatiune esiá ca alte mai multe, anonima, datata de langa Oltu, Galatiu etc. tacému, nu stamu de vorba cu unu referinte mascatu, pentru ca poporulu romanu din acestu comitatu bine scie, ca lucurile nu stau asia precum le vede corespondentele de a casa; de alta parte 'mi place a crede, ca onor. publicu nu usioru crede la insinuatiuni anonime.

Acum insa se a schimbatu situatiunea: onor. Redactiune publicandu acelu articlu in estrasu, s'a facutu quasi solidara cu corespondentele seu.)*

Dreptu aceea din consideratiune catra Onorat'a Redactiune si pentru prestigiulu diuariului ensusi, si in interesulu adevérului voiescu a rectificá cele dise despre mine in acelu articlu, si rogu cu stima pre On. Redactiune se binevoiesca a publicá cele petrecute in adunarea municipale, in catu stau in legatura cu scoléle romane confessionali.

Premitu, ca eu nu voi atinge numele nimerui, ci voi espune lucrulu catu se póte de obiectivu.

Consiliulu municip. din Cott. Fagarasiului in 29 si 31 Martie s. c. a tienutu siedinti'a generale; corespondentele inse precum se vede, a relatatu in Maiu, si asia nu e mirare, déca pre langa tota bunavointi'a nu fu in stare a espune lucrulu cum a decursu, a scrisu dara cum l'a taiatu capulu, ca unulu carele nu duce notitie. De asta data voiescu a'i ajuta memori'a, care nu-i prea este fidela, éra la alte ocasiuni ilu rogu se poftesca notitiile mele, déca voiesce a pasi in publicu. Éca dara istoriculu:

In siedinti'a prima a consiliului munic. la 29 Martie

*) Tocma din contra, fiindu-ca acela comparatu cu alte multe corespondentie de natur'a lui érá scurtu, ilu publicaramu intocma, schimbandu numai ici-colea câte ceva in stilu, ceea ce ni se intemplá desu. De altumentrea redactiunile sunt obligate a conservá câte unu anu intregu originalele, dupa care publica conceptele altora.

Not'a Red.

dupa terminarea Presidialeloru, s'a perlesu raportulu V. Comitetului despre administratiune pre a. 1878, si indata s'a inceputu desbaterea aceluia, candu am intratu si eu in sala.

Dupa una discussiune animata, la carea au luat parte mai multi membrii, s'au cristalisatu doue propuneri.

Prim'a propunere a fostu: „Raportulu se se respinga, si Vice-Comitele se fia provocatu a face altulu.“

Motive mai insemnate ce au adusu unii si altii pentru acésta propunere au fostu aceste: ca raportulu contine mai numai date si cifre, tace despre scaderile administratiunei, despre neregularitatile ivite in privintia intimariloru, a evidentiei asupra repausatiloru; ca raportulu nu contine propuneri si motiuni, cu privire la invetiamentulu popolaru nu arata scaderile, ca scoléle romane sunt miserabile decadiute, si ca acele inainte de 20 ani au fostu mai in flóre decâtu in pre-sinte. Adaugu ca aceste vorbe tendentióse au escitatu murmurare publica. S'a disu mai departe, ca nu se vede in raportu esprimata „sublim'a idea de statu“ magasztos állam eszme etc. si nu este reflexulu cuventului presidi-ale; ca nu vorbesce despre regularea Oltului, despre promoverea agriculturii, despre cali etc.

A dou'a propunere fu: „Raportulu se se dea unei comisiuni spre alu studiá, si a face propuneri, ca in alta di se se pronuntie insasi adunarea.“ Motive se au adusu, ca raportulu nu se baseza pre adeveru, ca pertractarea remaselor*) se considera ca lucruri de Domineca, ca procesele in cause bagatele se afla in stadiu si mai reu; primarii nu aducu sententie, si nu esecuta nimic, ca organele politice nu esecutéza lipsele de absentia dela scolé, cari sunt in stare de desperatu etc.

Vorbitorulu s'au provocatu la mine in privintia esecutarei listelor de absentia, si asia me a constrinsu de voia de nevoia se vorbescu si eu.

Amu cerutu dara cuventu, si cu notitiile in mana am respunsu la toti antevorbitorii, mi-am esprimatu mai antaiu bucuri'a vedindu ca densii póta asia mare sollicitudine de binele poporului, li-am aratatu ca ingrijirile mare parte nu le sunt fundate, pentru ca Comisiunea administrativa ca singura competenta luase déjà mesurile cuvenite pentru delaturarea unoru scaderi memorate aci. Cu privire la instructiunea popolara am constatat, ca organele politice nu esecuteza listele de absentia dela scolá, din care cauza nu frecventédia scol'a toti pruncii de scolá, dara totu odata am respinsu insinuat-iunea, ca scoléle romane ar fi de desperatu si miserabili; am declarat, ca poporulu romanu, ca si alte popóra de tali'a lui, nu póte progresá in galopu, ci pre incetulu, si ca progresulu preste totu, de si nu este brillantu, la totu casulu insa imbucuratori, facia cu trecutulu. Me am provocatu la auditori, de intre cari cei mai multi sunt membrii ai Eforieloru scol., si de tote partile mi au respunsu cu cuvintele: „Asia este“.

Aceste premise, am propusu, ca raportulu se se ia spre sciintia; V. Comitele se fia provocatu a veghiá, ca organele sale subalterne se dea sucursulu necesariu, ca asia instructiunea popolara se inaintedie; se se esecutadie listele de absentie dela scolé in intielesulu legii, éra cei ce au sciintia despre atatea scaderi, se faca propuneri la adunare in alta di, ca se se desbata si decida. Desbaterea a urmatu dupa aceea inca mai cu mare vehementia, pana candu si-a spusu fia carele ceea ce au avutu la ánimá, éra dupa inchialere s'au pusu la votu, si propunerea mea a fostu primita cu majoritate de voturi. Aceea, ca cine si cati au votatu pro, séu contra, nu sciu, ca nu am controlatu, cu atatu mai pucinu am facutu presiune prin semne, ca se voteze cineva pentru dens'a.

Adaugu ca zelozii ingrijitori a-i scoléloru romane nu au facutu propuneri spre „a remediá reulu“ despre carele au graitu, de unde am cauza a deduce, ca cu totulu alta intentiune au avutu, candu au stigmatissatu scoléle romane cu epitetele de miserabili, de cadiute etc. in catu s'au miratu auditorii de alta nationalitate.

In fondu ambele propuneri din urma sunt un'a, ca-ce in legatura cu raportulu potea face oricine propuneri preste propuneri, ca se se delature scaderile ventilate.

Asia au decursu dara acelu lucru, si din partea mea lasu ca On. Redactiune si On. publicu cetitoriu se se pronuntie, déca eu am scapatu din vedere prosperarea scoléloru romane confessionali, ori daca au avutu cineva motivu a suspiná, „ca pucina sperantia de indreptare ne mai remane“.

Nu potu a nu-mi esprime mirarea, despre audaci'a unoru barbati, cari fara de a cercetá vreo scolá, fara de a lua la mana unu planu de invetiamentu, striga in lumea larga, ca scoléle romane sunt miserabile, sunt de desperatu etc; ómeni cari in trei ani au portatu titlu de inspectoru scolariu de frecventare, si in acei trei ani nu au visitatu odata scol'a.

Pre acesti zelosi barbati ii reflectediu, ca tocma acum li se dá buna ocasiune a face diagnosa asupra scoléloru romane. Cu finea lui Maiu a. c. se facu esamene semestrali. Poftesca dara la esamene, se védia cum sta invetiamentulu poporalu; atata insa le descoperiu, ca diurne 20 - 30 fl. nu sunt.

Dupa aceea la randulu loru potu face propuneri ori in diuaria, ori privatu, si eu ii asigurediu, ca le voi fi recunoscatoriu.

Micu m. p.

Sciiri diverse.

— (Unu nou generalu austriacu.) Precum scriu diarele din Vien'a, principele de coróna archiducele Rudolf va fi denumitu in curendu generalu in armat'a austriaca si isi va stabili resiedinti'a in Prag'a, unde

*) hereditati, mosteniri, clironomii dupa morti.

Not'a Red.

precum se dice, se va duce la tómna si M. S. impera-tulu ca se petróca mai multu tempu acolo.

— (Escelentie L. L. ambii mitropoliti, Dr. I. Vancea si Mironu Romanulu, s'au reintorsu dela B-Pest'a la resiedintiele lor. Mitropolitulu din Blasiu a sositu acasa in 3/15 Maiu si precum ni se relatédia, a fostu primitu cu solemnitate din partea capitului, alu corpului profesoralu si de catra inteligenti'a din Blasiu.

Escel. Sa mitropolitulu Mironu Romanulu inpreuna cu deputatulu dietalu d. P. Cosma a sositu duminéca in 18 l. c. la 1 p. m. La gara a fostu intempinat de unu frumosu numeru de fruntasi romani din locu, ér' in resiedinti'a mitrop. a fostu asteptatn de catra membrii consistoriului in corpore. Ilust. Sa vicariulu mitropol. N. Popea a bineventatu pe Escel. Sa prin o cuventare frumoáa, la care primi unu respunsu multumitoru.

— (Denumire). Dr. Gustav Lindner, directorulu si profesorulu ordinariu dela facultatea de dreptu din Sibiu, a fostu denumitu prin decretu imperatescu d. dto 3 Maiu, profesorulu la facultatea de dreptu dela universitatea din Clusiu. Acésta denumire séu mai bine disu amovare, se póte considerá ca unulu din primele simptome reale, ca dilele facultatii de dreptu din Sibiu sunt numerate si ca ea va fi desfiintata. Acésta vechia academia, careia Transilvani'a si in specialu natiunea romana are de a multiami mai multe generatiuni de juristi si functionari distinsi, cade si ea victima sistemului actualu si tendintiei sale de magiarisare. Nu va trece multu tempu si in urm'a noului proiectu de magiarisare, voru avea aceeași sórte si gimnasiele de statu unguresci. Se pare, ca se lucra in modu sistematicu, ca pe terenulu instructiunei in Ungari'a si Transilvani'a catu mai curendu se domnésca o seceta cumplita.

— (Multiamita publica.) Reuniunea romana de cantari si musica din Oraviti'a esprima adunc'a sa multiamita Onorat. Institutu de creditu si de economi'a „Albin'a“ pentru ajutoriulu de 50 fl. v. a. ce i-a votatu in ultim'a sa adunare generala.

Reuniunea nóstra se mandresce de acésta distinctiune si nu póte ascunde bucuri'a, cum ca Onorat. Institutu „Albin'a“ tinde pre langa promovarea intereselor materiale ale natiunii, a spriginí si interesele ei culturale.

Dorimu ca aceste straduintie se fia pururea inoronate de bunu sporiu.

Oraviti'a in 17/5 Maiu 1879.

Joanu Novacu, pres.

E. Traila, v-pres.

— (Unu imperiu cu patru dieci si patru popóra.) Intr'o carte aparuta de curendu, englesulu Lutham enumera urmatórele popóra care locuescu in Russi'a si adeca: Russi, Germani, Poloni, Armeni, Turci, Turcomani, Tatari, Lituani, Tungusi, Jacarigi, Korjaci, Aleuti, Ciucii, Eskimosi, Prussiani, Persi, Karaimani, Mongoli, Nogaitieni, Kipzaci, Meszeriaci, Teptiari, Kirghisi, Jakuti, Karakalpaci, Ugrii, Romani, Ruteni, Ciavusci, Ugronzi, Fini, Laponi, Tígani, Greci, Permiaci, Ziriani, Wotiaci, Mordrini, Ceremisi, Woguli, Ostiaci, Samoiedi si Lotisti. Tóte aceste popóra vorbescu limbele loru proprii, séu celu pucinu idiomele loru proprii.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 19 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.36 1/2 „
Imperialu rusescu	„ 9.58 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.70 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turcesca	„ 10.58 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —.— „

Incunosciintiare.

Incependu dela 15 Maiu a. c. mi-am mutatu cancelari'a advocatuala dela Ving'a la Beciche-reculu-Mare (comitat. Torontalu). Cancelari'a mea se afla in strad'a principala casele Joanovici Nr. 523.

Demetriu Selageanu.

(72) 1

Advocatu.

Spre sciintia.

De órece agio variadia fórte tare — astadi costa 1 leu 46.⁸²⁵ cr. v. a. — si cu deosebire din cauza ca porto postalu din Romani'a este scumpu, eu socotescu leulu cu 50 cr. Prin urmare la mine costa:

Seri'a intréga a classiciloru romani, copriindu operile complete ale lui V. Alexandri, Const. Negruți si poesiile lui Dim. Bolintineanu in 12 vol. brosiate 25 fl. v. a. ér' legate frumosu in 11 volume 32 fl. 50 cr. v. a.

Din contra, la comande din Romani'a nu pociu primi biletele hipotecarie séu timbrele postale, decâtu socotindu leulu a 45 cr. v. a.

Sibiu, 20 Maiu 1879.

W. Krafft.